

TEZAURE DE LA MUNTELE ATHOS

Luminița DUMITRIU

O rașul Salonic, capitală culturală a Europei în anul 1997, a organizat între 21 iunie-31 decembrie 1997, la Muzeul Culturii Bizantine, o unică și splendidă expoziție cu comorile de la Muntele Athos.

După îndelungate tratative, călugării de pe Muntele Sfânt Athos au încuviințat să ofere spre vizitare o parte din patrimoniul celor 20 de mănăstiri publicului laic. Republica spirituală de la Muntele Athos a beneficiat, față de mereu schimbătoarea putere laică, de o autonomie neștirbită chiar și atunci când trupele Wehrmachtului au ajuns la poalele muntelui sau când regimentul coloneilor a încercat în anul 1967 să deschidă mănăstirile turismului de masă.

Istoria spectaculoasă a comorilor de la Muntele Athos a început în anul 963, atunci când a fost sfințită prima mănăstire - Marea Lavră - de către Sfântul Athanasie, călugăr din Asia Mică.

Ceea ce s-a acumulat într-o istorie de un mileniu este ilustrat pe o suprafață expozițională structurată pe segmente de arhitectură, mediu înconjurător, viață cotidiană și tezaure, prin exemple de o inestimabilă valoare artistică și istorică: biblii scrise pe pergament, grele până la 40 kg, ferecate în aur și argint și împodobite cu pietre prețioase, documente de la împărații bizantini sau firmame ale sultanilor,

podoabe și vestimente arhieresti, mosaicuri, picturi monumentale, sculpturi, produse ceramice și sigilii, obiecte ale vieții monahale cotidiene.

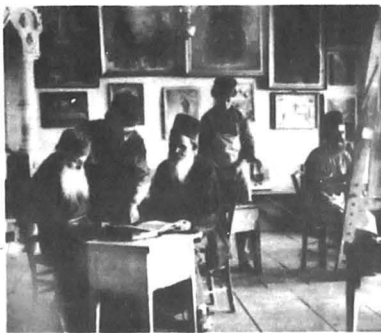
Cele mai impresionante piese sunt icoane din 10 secole, o nemaîntâlnită bogăție de portrete sfinte bizantine, vechi slave, grecești și rusești, sculptate în fildeș sau pictate, uneori pe ambele fețe, pe lemn, ferecate în aur și ornamentate cu pietre prețioase.

Încă de la începutul expoziției vizitatorul român este plăcut impresionat de copia basoreliefului reprezentându-l pe Ștefan cel Mare, ctitor al bisericii mănăstirii Vatoped cu hramul Maicii Domnului Vimatarisa, de fapt, un simbol al prezenței active a domnilor din Țara Românească și Moldova, care prin donații de o mare valoare artistică sau prin finanțarea unor edificii cu diferite funcțiuni (arsenale, turnuri de apărare, schituri etc.), au contribuit major la înflorirea acestui nucleu spiritual al ortodoxiei.

La sfârșitul secolului al XIV-lea Vladislav Vlaicu dona mănăstirii Lavra o splendidă icoană de argint cu Sfântul Athanasie. Mănăstirii Zografu, Alexandru cel Bun închina pe la 1429 două proprietăți din Moldova. Exemplul lor a fost urmat de majoritatea domnitorilor români. O imensă fotografie cu chipul lui Petru Rareș împreună cu fiii săi, realizată după fresca catholiconului mănăstirii Dionisiu, ctitorie a domnitorului moldovean, deschide sala dedicată arhitecturii. Peste 25.000 de documente din mănăstirile

de la Muntele Athos, din care unele sunt expuse în vitrinele expoziției, evidențiază participarea masivă a domnitorilor Moldovei și Țării Românești la înflorirea spiritualității ortodoxe. Hrisovul din anul 1599 al lui Mihai Viteazu sau cel al lui Ieremia Movilă din anul 1603, hrisovul domnului Matei Basarab din anul 1641, al lui Șerban Cantacuzino din anul 1681, alături de documente slavone emise de Radu Mihnea, din anul 1658, sau ale lui Alexandru Lăpușneanu din același an, sunt numai câteva exemple în această privință. Splendidul portret al lui Neogoe Basarab și al fiului său Teodosie, realizat în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, ne evocă activitatea constructivă a domnitorului muntean la Muntele Athos. Printre impresionantele icoane și piese de orfeverie religioasă expuse în a doua

sală a tezaurului (secolele XV-XVIII), strălucește icoana Sfântului Nifon, căruia i se închină Neogoe Basarab, reprezentat în costum de aparat și cu coroană pe cap. Nu puteau lipsi nici pânza pentru tetrapod de la 1533 de la mănăstirea Cutlumus, dăruită de Vlad Vintilă și prințesa Rada și pe care sunt redați, în dreapta, domnitorul muntean împreună cu fiul său și în stânga doamna Rada, încadrând pomul vieții, dar nici epitrahilul donat de Vasile Lupu la 1651 mănăstirii Vatoped. Piese similare neexpuse, deseori pomenite în literatura de specialitate, au rămas în arhivele, muzeele și bibliotecile mănăstirilor de la Athos.

Marea bogăție a exponatelor devine uneori aproape obositoare, poate și din cauza spațiului restrâns sau poate din dorința de a oferi cât mai mult vizitatorului. Cum neobișnuită este și maniera de restaurare a pieselor de orfeverie sau a icoanelor din sala tezaurului, manieră care practic a anulat patina timpului.

Din iunie până în decembrie un public imens, venit din toate colțurile lumii, a putut să admire comorile de la Muntele Athos, dovezi impresionante ale focarului spiritual a ceea ce a fost și este unicul stat monastic al lumii ortodoxe. „Zidite au fost întru pomenirea împăraților ortodocși, celorlalți ocrotitori și fiecărei nații creștine, Că nu se găsesc în acest sfânt loc numai ctitorii unei națiuni sau a două națiuni; ci își găsesc aici mântuirea în comun toți câți o caută: e un loc îndeobște al făcătorilor de bine“ spunea pe la 1342 Ioan Alexandru, regele Bulgariei.